

Nr 234.

Av herr **Pehrsson** i Göteborg, *angående ett i statsverkspropositionen upptaget anslag för ersättning till sjömanshusen.*

I propositionen angående anslagen under tionde huvudtiteln har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1924—1925 för ersättning till sjömanshusen anvisa ett extra anslag av 140,000 kronor. Anslaget avser att utgöra »skälig ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt för andra dem åvilande uppgifter för statsverkets räkning».

Detta anslag till sjömanshusen, vilket efter att hava utgått för vart och ett av åren 1900—1911 med 30,000 kronor samt sedermera till och med år 1920 med 40,000 kronor per år, höjdes från och med år 1921 till 162,000 kronor.

Som bekant utöva sjömanshusen, vid sidan av bestyren för statsverkets räkning, sedan gammalt en synnerligen behjärtansvärd verksamhet genom utdelande av understöd till behövande sjöfolk eller deras efterlevande änkor och barn. Särskilt med hänsyn till sjömanshusens ifrågavarande verksamhet synes mig den föreslagna sänkningen av deras statsanslag icke vara befogad. Jag tillåter mig här i korthet erinra om en del omständigheter, som synts mig böra hava mera beaktats vid de överväganden, som lett till förslaget om anslagets sänkning.

Sjömanshusen representera en mycket gammal institution. Verksamheten började år 1748 genom inrättandet av Stockholms sjömanshus och Göteborgs år 1752, varefter i rask följd tillkommo sjömanshus i flertalet stapelstäder. Ett närmare studium av såväl motiven till det reglemente, vilket uppgjordes i samband med sjömanshusinstitutionens tillkomst, som ock själva reglementets bestämmelser och handlingarna rörande tillkomsten av de sjömanshus, som trädde det första i spåren, giver otvetydigt vid handen, att sjömanshusens främsta uppgift var understödsverksamheten. Den följande utvecklingen utvisar ett allt längre gående anlitande av sjömanshusen för huvudsakligen statliga uppgifter. Omfattningen av dessa senare uppgifter framgår därav, att densamma utan erinran från något håll beräknats numera utgöra 75 % av sjömanshusens hela arbetsområde. Genom att staten under lång tid underlåtit att i tillräcklig grad bidraga till de härav föranledda avsevärda förvaltningskostnaderna, hava givetvis de avgifter, som sär-

skilt sjöfolket i form av s. k. hyresavgifter betala till sjömanshusen, till en del undandragits det ändamål, vartill desamma äro avsedda, nämligen understödsverksamheten. Enligt av »1917 års sjömanshuskommitté» verkställda beräkningar i sitt den 18 november 1919 avgivna betänkande skulle staten blott sedan 1889 på detta sätt fråndragit sjömanshuskassorna och understödsverksamheten ett belopp, räntor oräknade, av minst $1\frac{1}{2}$ miljon kronor.

Det var tydligen påpekandet härav, som föranledde 1915 års riksdag att begära den i innevarande års proposition omförmälda undersökningen om förhållandet mellan sjömanshusens statliga och övriga uppgifter. Jag vill härutinnan särskilt fästa uppmärksamheten på att riksdagen i samband därmed uttalade, att när nyssnämnda undersökning blivit verkställd, »*borde enligt riksdagens förmenande staten omedelbart till sjömanshusen erlægga det årliga belopp, som kunde befinnas utgöra skälig ersättning för sjömanshusens arbete för statens räkning*».

Riksdagen, som fann frågan om sjömanspensioneringen böra snarast upptagas till förnyad behandling, uttalade samtidigt såsom sin mening, »*att förverkligandet av de önskemål, som av riksdagen*» förut »*framhållits, nämligen ökat statsbidrag till sjömanshusens förvaltningskostnader samt utjämning och förbättring av sjömanshusens understödsverksamhet, icke finge fördröjas av en utredning av pensionsfrågan och densammas slutliga lösning*».

Den begärda utredningen, som strax efteråt igångsattes, gav beträffande beräkningen av förhållandet mellan sjömanshusens statliga och andra uppgifter det resultat, jag redan här ovan angivit, varjämte den utvisade, som ju måste hava varit att vänta, att ett bland de främsta och nödvändigaste medlen till förbättrande och utjämnande av sjömanshusens understödsverksamhet var, att staten ökade sitt bidrag till sjömanshusen till ett belopp, som stode i rättvist förhållande till statens anlitande av sjömanshusen för statliga uppgifter.

Vid de närmare överväganden, som följde i anledning av de förslag, vari den anbefallda utredningen resulterade, befanns, att förslagen stode i det samband med frågan om sjöfolkspensioneringen, att de icke borde slutligt bedömas, förrän sistnämnda fråga slutbehandlats. För att emellertid så långt möjligt tillgodose det trängande behovet av förstärkning av sjömanshusens möjligheter att tillfredsställande besörja understödsverksamheten och sålunda tillmötesgå även riksdagens egna uttalade önsknings i saken framställdes på sin tid förslaget, att riksdagen skulle anvisa ett belopp för ändamålet, som utgjorde 75 % av kostnaderna för det *billigaste* av de två förslag rörande sjömanshusens organisation, som förelågo, därvid, för att riksdagen ej heller skulle behöva föregripa sitt slutliga ståndpunktstagande vis à vis det i själva verket rätta förhållandet mellan sjömanshusens statliga och andra uppgifter, icke togs med i beräkning några som helst dyrtidstillägg på de kostnadsbelopp vid förkrigsnivå, nämnda förslag innefattade. På detta

sätt tillkom det av riksdagen sedermera utan ringaste erinran godkända anslagsbeloppet, 162,000 kronor, varom föredragande departementschefen fann sig kunna göra det i årets statsverksproposition refererade uttalandet, att han »*av vad i ärendet förekommit blivit övertygad om, att statsverkets kostnader icke kunde ställa sig lägre än vad sålunda beräknats*».

Det lär vara det sålunda ökade anslaget till sjömanshusen och de däri- genom något ökade möjligheterna att verksamt bidra till i varje fall understödsverksamhetens *utjämning* de olika sjömanshusen emellan, som föranlett kommerskollegium att 29 mars år 1921 utfärda de av departementschefen antydda normerna för utdelningen av understöd. Jag kan icke dela hr departementschefeus uppfattning av innebörden av nämnda kommerskollegii yttrande, varom i statsverkspropositionen säges, att kollegium »*förklarat sig finna en årlig fondering av 2 % nöjaktigt betryggande för den framtida verksamheten*». Jag har berett mig tillfälle att taga del av denna skrivelse och kan av de däri använda ordalagen icke draga samma slutsats som hr departementschefen. Det heter nämligen däri: »*för ett framtida något så när jämnt*¹ *besörjande av understödsverksamheten kräves en årlig fondering av omkring*¹ *2 % av kassans kapitalbehållning vid senaste bokslut*». Av sammanhanget, vari detta uttryck förekommer, framgår att kollegium härmed icke avsett att reglera understöden *uppåt*, utan endast velat sörja för att *framtiden* icke skulle behöva föra med sig regleringen av dessa *nedåt*, varjämte åsyftats att underlätta den av riksdagen begärda *utjämningen* av verksamheten och en synnerlig behövlig *förbättring* av understödens belopp. Understöden måste genomsnittligt sett betraktas såsom allt för låga: år 1922 i genomsnitt för understödstagare, enligt vad jag inhämtat, endast omkring 73 kronor. Jag tillåter mig vidare erinra om att anledningen till den av hr departementschefen påtalade relativt höga fonderingen, i medeltal för åren 1918—1922: 2,9 % per år, uppenbarligen beror på rent tillfälliga förhållanden, nämligen bland annat de höga inkomsterna, särskilt under år 1920, av hyresavgifter, *som sedermera i själva verket avsevärt nedgått på grund av hyrornas alltjämt fortgående sänkning*. Därtill kommer ock, att inkomsten av tonavgifter alltid är osäker, då den är beroende av utrikessjöfartens omfattning. Man har föga anledning antaga, att en fortsatt fondering å 2,9 % skulle kunna fortsättas ens med bibehållande av den nuvarande omfattningen av understödsverksamheten, som i stället uppenbarligen måste tillgodoses kraftigare än hittills.

Det kan då icke te sig tillrådligt att nu företaga en sänkning av statens redan förut i underkant beräknade bidrag.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta påpeka, att de i förhållande till penningvärdet ytterligt blygsamma understöden icke kunna anses motsvara syftet med användningen av de utgifter, som bland annat av sjöfolket under långa tider erlagts till sjömanshusen, och nu väsentligt förhöjts,

¹ Kursiverat här.

vilket också icke utan fog torde vara en allmän uppfattning inom sjöfartskretsar.

Beloppen kunna enligt vad jag erfarit för närvarande antagas utgöra i medeltal, räknat på 10 månaders seglationstid: för fullbefaren sjöman 15 à 18 kronor, för underbefäl 25 à 40 kronor och för befälhavare 50 à 80 kronor per år.

Även redarnes bidrag ha genom den under år 1918 genomförda höjningen av beräkningsgrunden för tonavgifterna avsevärt ökats.

Därjämte vill jag erinra om att, fränsett understöden, sjömanshusens utgifter, vilka år 1916 uppgingo till 269,748 kronor, därav till avlöningar 190,193 kronor, år 1922 uppgingo till 503,761 kronor, därav till avlöningar 357,874 kronor. Någon anuan avsevärd minskning å dessa än den, som kan ske å avlöningarna genom sjunkande index torde icke kunna förväntas. De utdelade understöden, s. k. gratial, uppgingo, fränsett de s. k. tillfälliga understöden, år 1916 till sammanlagt 330,060 kronor och år 1922 till sammanlagt 387,922 kronor.

Då sjömanshusens första uppgift är understödsverksamhet, torde disproportionen vara uppenbar. Den av 1917 års sjömanshuskommittéerade beräk-nade andel i dessa kostnader, som skulle påvila staten, skulle alltså, även om icke dyrtidstilläggen beräknas, för år 1922 uppgå till över 300,000 kronor. Anslaget, som nu föreslås nedsatt till 140,000, utgick samma år med 162,000 kronor.

Det synes mig under dessa förhållanden, att den sänkning av statsunderstödet, som i den kungl. propositionen föreslagits, icke skulle vara tillräckligt motiverad. Den skulle utan att ur budgetsynpunkt äga större betydelse motverka möjligheterna för utjämnande och förbättrande av sjömanshusens understödsverksamhet och innebära tillgodoseende av statsintressen på bekostnad av de intressen, som ligga bakom sjöfolks och redares avgifter till sjömanshusen.

Med stöd av det ovan anförda tillåter jag mig vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1924—1925 upptaga det extra anslaget för beredande under år 1924 åt sjömanshusen av skälighets ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktigas inskrivning och redovisning samt för andra dem åvilande uppgifter för statsverkets räkning till 162,000 kronor.

Stockholm den 21 januari 1924.

Per Pehrsson.

I motionens syfte instämma:

Oscar N. Olsson.

B. Corneliussen.

Edvard Lithander.

G. A. Björkman.